

هنرهای سنتی و صنایع دستی، محور توسعه فرهنگی و صادرات

مهندس هاتفی

موارد قابل بحث در نخستین همایش ملی توسعه صنایع فرهنگی در کشور، چالش‌ها و فرصت‌ها، پیرامون نقش صنایع دستی در ارتقاء اشتغال افزایش درآمد سرانه و تولید ملی همچنین نقش آن در مبادلات فرهنگی و افزایش هویت ملی، بسیار گسترده می‌باشد که در ادامه شرح می‌گردد:

بدون تردید یکی از دلایل مهم در توجیه جنبه‌های مثبت صنایع دستی اهمیت هنرهای سنتی و صنایع دستی در امر اشتغال‌زایی، اثرات آن در مبارزه با انواع بیکاری است. بیکاری یکی از مسائل پیچیده و بغرنج کشورهای رو به رشد است که مولد افزایش سریع جمعیت است. متداول‌ترین نوع بیکاری در ممالک در حال توسعه، بیکاری پنهان است. مخصوصاً در آن دسته از کشورها که هنوز ساختار جامعه‌ی کشاورزی و روستایی به صورت سنتی و کهن باقی مانده است. بیکاری پنهان به صورت مشاغلی همچون ماشین شویی، گل فروشی خیابانی، ... و حتی نیروی کاملاً زاید در مشاغل کشاورزی، به چشم می‌خورد. خوشبختانه امروزه با امکانات گسترده‌ای که در زمینه‌ی فروش داخلی و صدور صنایع دستی به کشورهای خارجی وجود دارد، می‌توان برای نیروی زاید در بخش کشاورزی، شغل و درآمد ایجاد کرد و از مهاجرت بی‌رویه‌ی آنان به شهرها جلوگیری کرد.

صنایع دستی با قابلیت‌ها و خصوصیات ویژه‌ی خود از جمله عدم نیاز به سرمایه‌گذاری زیاد و امکان ایجاد و توسعه‌ی آن در مناطق روستایی با همکاری ارگان‌های ذیربط با ایجاد پایگاه‌های روستایی به ویژه در داخل محل سکونت روستائیان می‌تواند چنین نقش مهمی را به نحو مطلوب ایفا کند و با این شیوه حمایت جدی از هنر - صنعت در تهیه‌ی مواد اولیه - حفظ و احیاء آثار منسوخ به عمل آورد. چنانچه در حال حاضر نیز در تعداد کثیری از روستاها کشاورزان و خانواده‌شان با پرداختن به صنایع دستی و تولید محصولات نظیر قالی، گلیم، رو دوزی، سفال، حصیر و ... به درآمد جنبی قابل توجهی دست یافته‌اند و همین امر عامل مهمی در جلوگیری از مهاجرت آنان به شهرها بوده است. افزون بر آن در برخی از مناطق نظیر مناطق کویری به سبب فقدان امکانات کشاورزی و یا فعالیت‌های صنعتی جدید، صنایع دستی و خانگی می‌تواند مهم‌ترین منبع کار و اشتغال باشد. امروزه در بین کشورهای مختلف جهان تلاش برای ازدیاد درآمد سرانه به صورت رقابتی پایان ناپذیر در آمده است و چنین به نظر می‌رسد که اگر کشورهای جهان سوم حتی بتوانند فاصله و شکاف کنونی که بین آن‌ها و ممالک پیشرفته‌ی صنعتی وجود دارد را حفظ کنند، در برنامه‌های خود توفیق حاصل کرده‌اند، از این‌رو تردیدی نیست هر عاملی که به افزایش درآمد سرانه‌ی کشورهای در حال توسعه کمک کند، درخور اهمیت است و

صنایع دستی به علت داشتن مزایایی نظیر کار طلب بودن آن، سادگی تکنیک و عدم احتیاج به آموزش فنی وسیع و تأثیر فوق‌العاده‌ی آن در افزایش سطح اشتغال و... بیشتر از هر فعالیت اقتصادی دیگر، زمینه برای توسعه و پیشرفت دارد، به خصوص در مناطق روستایی و عشایری صنایع دستی می‌تواند به عنوان دومین منبع درآمد و در پاره‌ای از مناطق کشور حتی به عنوان مهم‌ترین عامل کار و درآمد به حساب آید.

از آنجایی که تولید صنایع دستی اساساً متکی به صنایع داخلی است، از این رو به طور معمول بیش از ۹۰ درصد ارزش داده‌ها در این رشته که به طور عمده شامل نیروی کار، مواد اولیه‌ی مصرفی و ابزار و وسایل کار است، در داخل کشور قابل فراهم شدن و حمایت است و طبعاً هر گونه افزایش در میزان تولید و فروش فرآورده‌های دستی اثر مستقیمی در ازدیاد تولید ناخالص ملی (G.N.P) دارد.

کشورهای مهد صنایع دستی می‌کوشند تا با اتخاذ تدابیر حمایتی و سیاست‌های تشویقی موجبات رشد و توسعه‌ی صادرات صنایع دستی که یکی از اقلام مهم صادراتی آن‌ها به حساب می‌آید را فراهم کنند. موفقیت‌های حاصله در زمینه‌ی صدور گسترده‌ی محصولات دستی ناشی از عوامل زیر است:

- عدم مشابهت و فقدان جنبه‌ی رقابتی فرآورده‌های دست‌ساز با تولیدات صنعتی کشورهای پیشرفته. در این خصوص نکته اینجاست که کشورهای پیشرفته، به عنوان تقاضا کننده مطرح بوده و کشورهای در حال توسعه حکم عرضه کننده را دارند. (برخلاف کالاهای صنعتی) - ارزانی نسبی قیمت صنایع دستی به علت پایین بودن سطح دستمزدها در ممالک در حال توسعه - بالابودن قدرت خرید و تمایل نهایی به مصرف مردم در کشورهای پیشرفته و علاقه‌ی آنان به خرید و استفاده از اشیاء هنری، مصرفی. همان‌طور که گفته شد صنایع دستی یکی از مظاهر فرهنگی و هنری محسوب می‌شود، نظر به این که هر فرآورده‌ی دستی بازگو کننده‌ی خصوصیات تاریخی، اجتماعی و فرهنگی کشور محل تولید است، می‌تواند هم عامل مهمی در شناساندن فرهنگ و تمدن به حساب آید و هم آن‌که موجبی برای جلب و جذب گردشگران قلمداد شود. در واقع ترویج هنرهای سنتی و صنایع دستی با صنعت گردشگری به یکدیگر اثر متقابل داشته و می‌توانند موجبات رشد و توسعه یکدیگر را فراهم سازند و جامعه را به سمت خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی با تأکید به هدف تولید ثروت ملی - توسعه‌ی صادرات و حفظ و احیاء هنرهای سنتی و صنایع دستی هدایت نمایند.